

КВІТИ УКРАЇНИ

ТРОЯНДИ

О.Л.Рубцова

ТРОЯНДИ

Журнал

«КВІТИ УКРАЇНИ»

Київ Серпень, 1999 р.

Троянди. – Рубцова О.Л. К. – 1999. – с. 52

Викладено відомості про одну з найулюбленіших квітів – троянду.
Автор – кандидат біологічних наук, науковий співробітник ЦБС ім. Гришка НАН України.

Розділ "Вибір ділянки" та "Планування майбутнього саду троянд" написані разом з В.І.Мешковою, канд. архітектури.

Для ботаніків, спеціалістів зеленого будівництва, любителів природи, квітників.

О.Л. Рубцова

**Передплатний індекс журналу «Квіти України» – 74275,
комплекту журналів «Дім, сад, город» та «Квіти України» – 22431.**

Над випуском працювали:

Т. Донцова (заст. головного редактора), В. Циба (зав. відділом),
Б. Мулярський (літературний редактор), Н. Фурсенко (комп'ютерний набір),
В. Шавлак (коректор),
Г. Дець (комп'ютерне художнє оформлення, технічне редагування та кольороподіл)

Комп'ютерний набір, кольороподіл і верстку зроблено у редакції "Дім, сад, город"

За зміст та достовірність інформації у рекламних публікаціях відповідальність несе рекламодавець

При передруці посилання на журнал "Квіти України" обов'язкове

«КВІТИ УКРАЇНИ»

№ 8, 1999 р.

Підписано до друку 23. 06. 1999 р.
Формат 60 x 80/16. Папір крейдяний. Офсетний друк.
3.72 умов. друк. арк. 16,74 умов. фарб. відб. 7,5 обл. вид. арк.
Тираж 10000 прим. Зам. 0109908

Адреса редакції:

252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г.
Тел. 216-00-41; тел./ факс (044) 216-25-11.

E-mail: dsg@niva.navorex.kiev.ua

Віддруковано на комбінаті друку видавництва "Преса України".
252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Зміст

Вступ	6
Ообливості троянд.....	7
Габітус рослини.....	7
Махровість квіток.....	8
Забарвлення пелюсток.....	9
Аромат.....	11
Ремонтантність і зимостійкість.....	12
Троянди на присадибній ділянці.....	14
Вибір ділянки.....	14
Планування майбутнього саду троянд.....	16
Садові групи і сорти.....	19
Підбір сортименту.....	23
Підготовка ґрунту і садіння троянд.....	26
Догляд за трояндами.....	28
Обрізування.....	28
Укриття троянд на зиму.....	31
Розмноження троянд.....	33
Щеплення.....	33
Розмноження штамбових троянд.....	37
Зелене живцювання (розмноження троянд живцями з листками).....	39
Розмноження здерев'янілими живцями.....	41

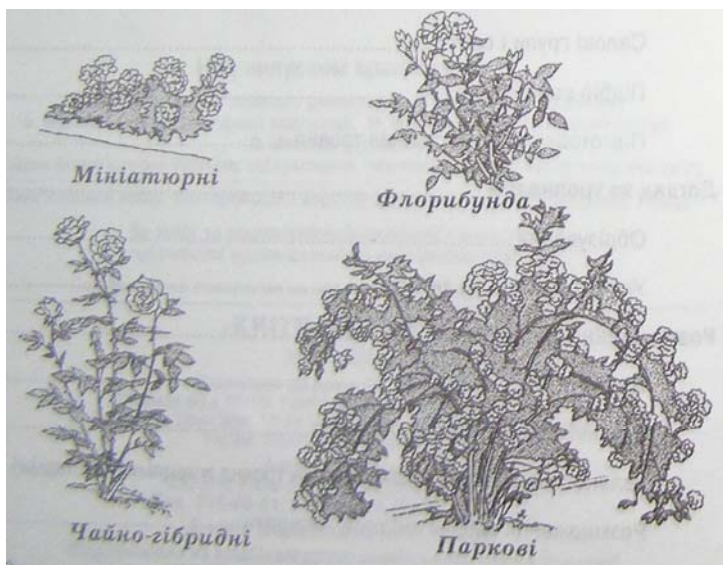

Вступ

Троянда - королева квітів. Жодна рослина не може порівнятися з нею за красою квітки, ароматом, гамою забарвлення, тривалістю цвітіння. Однак такою досконалою вона була не завжди. Завдяки наполегливій праці селекціонерів непоказна шипшина протягом століть перетворювалася в сучасну тро-

янду. Нею захоплювалися, її оспівували, вона була символом як війни, так і миру. Троянду висаджували в садах як декоративну рослину, з неї добували пахучу олію і використовували в кулінарії та медицині.

Даваймо уважніше придивимося до цієї прекрасної квітки, розглянемо її найхарактерніші ознаки.

Особливості троянд

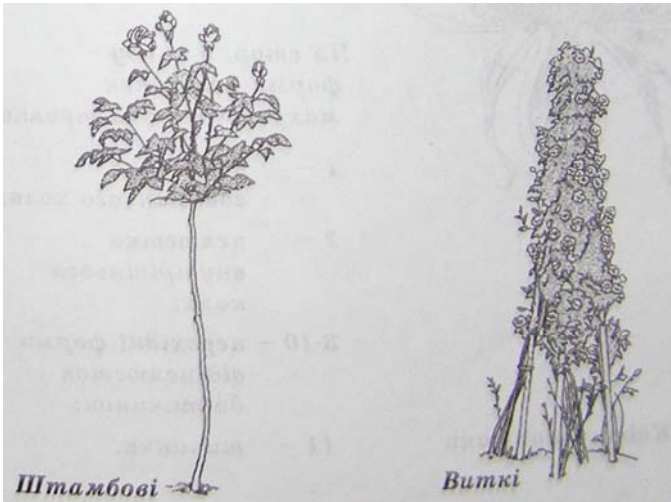
Габітус рослини

Усі троянди поділяються на кущові, які мають прямостоячі пагони, і виткі, ліаноподібні, з пагонами, що потребують опори. Поміж цих двох груп є кілька перехідних. Крім того, існують рослини, у яких габітус створений штучно - щепленням. Це штамбові троянди, тобто маленькі трояндові деревця.

Розмір кущових троянд може бути від 30 см у мініатюрних до 3,5 м у паркових. Виткі у відпо-

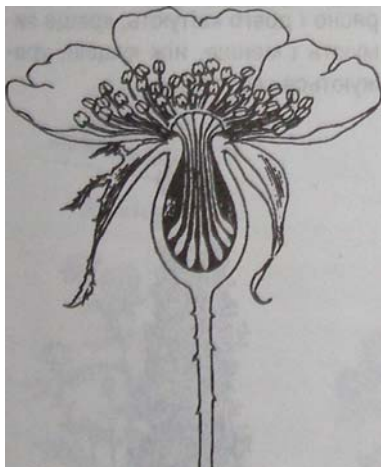
відних умовах сягають довжини 12 м. Висота штамбових троянд залежить від того, де на стовбурі шипшини зроблено щеплення.

Штамбові троянди наприкінці XVIII і в XIX столітті набули популярності у Франції та Англії. В садах України вони ще й досі трапляються рідко. Це дуже прикро. Адже ці рослини нагадують витончені букети на довгій ніжці. Крім того, деревця троянд рясно і довго квітують, краще зимують і менше, ніж кущові, уражуються хворобами.

Махровість квіток

Квітка шипшини звичайно має п'ять пелюсток і багато тичинок. Махровість, тобто збільшення кількості пелюсток, яка характерна для сортових троянд, зумовлена тим, що частина тичинок перетворюється на пелюстки. Уважно оглянувши квітки махрових сортів, можна побачити, що деякі пелюстки мають перехідний стан від тичинок до пелюсток.

Квітка шипшини

У більшості сортових троянд квітки напівмахрові або махрові (інколи густомахрові). У напівмахрових пелюстки розміщені двома-чотирма рядами до п'яти штук у кожному, тобто їх може бути від десяти до двадцяти; у махрових п'ять-вісім, у густо махрових – вісім і більше рядів а середина квітки заповнена щільною масою дрібних пелюсток.

Вважається, що махрові і густомахрові троянди декоративніші, бо коли розпускаються їхні квітки, вони довгий час, а іноді до повного відцвітання всередині прикриті дрібними пелюстками. Але часом і сорти з п'ятьма пелюстками та незвичайним забарвленням мають досить гарний вигляд.

На стор. 9 внизу – форми пелюсток махрової квітки троянд:

1-пелюстка зовнішнього кола;

2-пелюстка внутрішнього кола;

3-10 - перехідні форми відпелюсток до тичинок;

11 - тичинка.

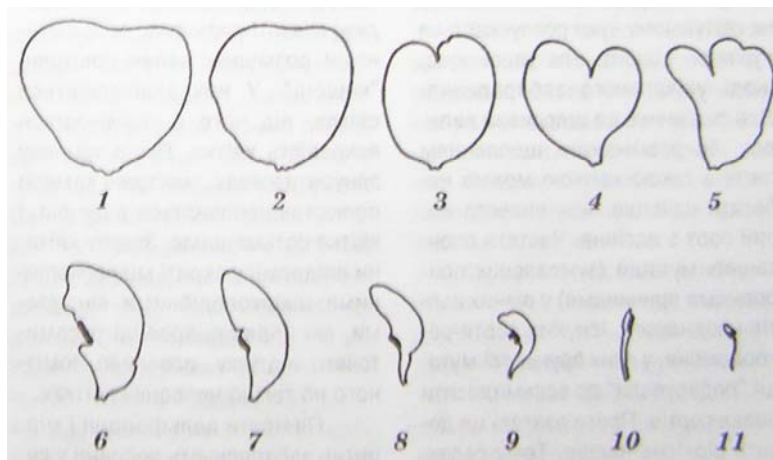
Забарвлення пелюсток

На відміну від сучасних троянд їхні дикі предки - шипшини -- мали переважно рожеве забарвлення пелюсток (за що троянди й дістали свою назву) і лише зрідка червоне, біле або жовте. Завдяки тривалій та копіткій праці селекціонерів кольорова гама квіток троянд розширилася, хоч перші сорти були також в основному рожеві, червоні, жовті та білі.

У 1951 році німецький селекціонер Кордес створив сорт Кордес Зондермельдунг, який мав незвичайне забарвлення - його назвали "геранієвим". Значною подією була поява в 1960 році троянди коралового забарвлення "Супер стар" (німецький

селекціонер М.Тантау). Сенсацією стали так звані "голубі" троянди, хоч насправді вони мали квітки бузкового кольору. Подальша праця селекціонерів увінчалася новим успіхом - з'явилися двоколірні рослини.

Забарвлення сучасних сортів надзвичайно різноманітне - усі відтінки спектра, за винятком синього. Є навіть троянди із зеленими квітками (*Rosa Viridiflora*). Причина такого забарвлення не встановлена: чи чашолистки перетворилися в пелюстки, чи, може, це сталося через якийсь вірусне захворювання рослини. Одні квітникарі бачать у зеленій троянді незвичну красу, інші вважають, що вона заслуговує на назву "*Rosa mon-strosa* (троянда-монстр).

Класична схема виведення нових сортів троянд така. Спочатку квітки запилюють перехресно. З насіння рослин, які відцвіли, вирощують сіянці. Що з того вийде, ніхто заздалегідь точно сказати не може. Тож зрозуміло, з яким нетерпінням квітникар очікує цвітіння сіянців. Однак можна й раніше дізнатись, якою буде квітка. З насіння, що проросло, першими з'являються кулясті сім'ядолі. Якщо стеблина між поверхнею ґрунту і ними (підсім'ядольне коліно) блідо-зелена або жовтувата, квітки на куші матимуть біле або жовте забарвлення. Коли ж підсім'ядольне коліно рожеве, пелюстки будуть також рожеві, якщо червонувате - червоні або темно-червоні.

І все ж, селекція троянд - лотерея. Іноді зовсім несподівано на квітучому куші розпускається пуп'янок іншого, ніж увесь куш, іноді унікального забарвлення. Для садівника це щасливий випадок, бо розмножити щепленням пагін з такою квіткою можна набагато швидше, ніж вивести новий сорт з насіння. Частота спонтанних мутацій (зумовлених природними причинами) у різних сортів неоднакова. Існують сорти-рекордсмени, у яких брунькові мутації "подарували" до восьмидесяти нових сортів. Проте взагалі це досить рідкісне явище. Тому селекціонері іноді викликають мутації штучно, Діючи на рослину гама

випромінюванням або хімічними мутагенами. Кожний двадцятий з 20 тисяч відомих нині сортів троянд одержано внаслідок спонтанних або індукційованих мутацій.

Забарвлюють пелюстки троянд в основному дві групи пігментів - каротиноїди та флавоноїди, причому перші, як правило, у жовтий колір. Палітра флавоноїдів багатша. Одні з них - антоціани (ціанідин, пеларгонін і пеонідин) - дають яскраві варіації червоного кольору, інші (кверцетин і кемпферол) забарвлюють пелюстки у блідо-жовтий або білий колір. Решта флавоноїдів, як правило, безбарвна, але від них залежать відтінки.

Взагалі пелюстки троянди безбарвні. Пігменти зосереджені тільки в її епідермісі - тонкому зовнішньому шарі клітин. Всередині м'якоті пелюстки, між клітинами, розміщені великі повітряні "кишені". У них заломлюється світло, від чого й посилюється яскравість квітки. Якщо троянду занурити у воду, повітряні камери пелюсток наповняться рідиною, і квітка потьмянішає. Зверху клітини епідермісу вкриті мікроскопічними шишкоподібними виступами, які надають троянді оксамитового відтінку, особливо помітного на темно-червоних квітках.

Пігменти дельфінідин і мірцетин забарвлюють рослини у синій колір. На жаль, якраз у троянд їх і немає.

Аромат

"Аромат троянд нагадує музичний акорд, скомпонований з багатьох нот-запахів, які об'єднані в одне гармонійне співзвуччя", - писав німецький дослідник Н.Міллер, котрий виділив у троянд 25 типів запахів. Він встановив, що існує сім основних елементів запаху: трояндовий, настурцієвий, півниковий, фіалковий, яблучний, лимонний, конюшиновий. Один або кілька з них є в ароматі більшості троянд. Типовий "трояндовий" запах мають, як правило, тільки червоні і рожеві квітки. Жовті і білі частіше пахнуть півником, настурцією, фіалкою і лимоном, а жовто-га-рячі - ще й фруктами.

Окрім семи основних, деякі троянди можуть мати запах гіацинтів, папороті, моху, апельсинів, лавра, конвалії, меду, нагідок, айви, малини, герані, лляної олії, перцю, петрушки. Справа в тому, що понюхавши квітку, ми вдихаємо не тільки запах її пелюсток, точніше пахучі виділення залоз, розміщених на їхньому верхньому боці; свій відбиток на цей аромат накладають ще й запахи чашолистиків, тичинок, маточок і листків. Наприклад, листки шипшини рубігіноза пахнуть стиглими яблуками, ворсинки на чашолистиках мохової троянди - мускусом. А один вид шипшини,

який називається *Rosa Foetiday*, що в перекладі означає "шипшина смердюча", віддає роздушеною блощицею.

Парфюмери виділили майже всі хімічні сполуки, з яких складається запах троянд. Основні компоненти наявної в них ефірної олії - гераніол, цитронелол, В- фенілетилловий спирт, ліналоол, цитраль і евгенол. Однак тільки разом вони дають запах троянди. Ліналоол, якщо взяти його окремо, пахне конвалією, цитраль - лимоном, евгенол - гвоздику.

Американський дослідник Дж.Гембл, який вивчив чотири тисячі сортів троянд, встановив, що сильний запах мають тільки 20%. Більш як у половини він нестійкий або слабкий, а 25% сортів взагалі не пахнуть.

Темні троянди звичайно ароматніші від світлих. Запах махрових квіток інтенсивніший, ніж напівмахрових, бо у них більше пелюсток, отже, і пахучих залоз. Поодинокі квітки, як правило, пахнуть сильніше, ніж зібрані у великі суцвіття.

Залежить запах і від походження сорту. Переважна частина найбільш запашних троянд, ведуть свій родовід від ароматного сорту Крिमсон Глорі, виведеного у 1935 році німецьким селекціонером Кордесом.

Помічено, що запах троянд посилюється, коли підвищується

вологість ґрунту, і слабшає у хмарні дні. Співробітники болгарського Інституту троянди, ефіроолійних і лікарських культур встановили, що найсприятливіші умови для утворення ефірної олії, а отже, і для посилення запаху троянд, - температура 15-25°C і відносна вологість повітря понад 60%.

Ремонтантність і зимостійкість

Ремонтантність, або повторне цвітіння, - унікальна якість, властива трояндам. В умовах Полісся та Лісостепу України вони починають квітнути наприкінці травня і закінчують у жовтні. Але троянди не завжди мали цю цінну властивість.

До XVIII століття в садах Європи вже вирощували напівмахрові і махрові троянди. Але квітнули вони лише три-чотири тижні на рік. Тільки у XVIII столітті в Європу завезли з Китаю троянди, на яких квітки розпускалися знову і знову протягом досить тривалого часу. Використання цих троянд у гібридизації і дало можливість надати новим сортам таку властивість, як ремонтантність.

Як бачимо, здатність повторно цвісти притаманна головним чином сортовим трояндам, що походять від китайських. Але з їй шипшина, яка також повторно

квітує, і тоді на її куці можна побачити одночасно і квітки, і плоди - це шипшина зморшкувата або ругоза. Таку назву вона дістала за густо вкриті зморшками листки. Тепер її можна зустріти майже в кожному парку або саду. Але ще два століття тому шипшина зморшкувата росла лише на своїй батьківщині - уздовж узбережжя Тихого океану, Японського та Охотського морів, від гирла річки Янцзи до Кропотької затоки на Камчатці, від субтропічної до холодної зони. Прихильність до океанського узбережжя зумовлена тим, що ця рослина розмножується з допомогою морських течій. Вкриті восковим нальотом плоди добре тримаються на хвилях, а насіння, потрапивши у морську воду, не втрачає схожості протягом двох тижнів.

З давніх-давен шипшину зморшкувату вирощували в Китаї та Японії. Ще в 1784 році шведський ботанік Карл Тун-берг, вивчаючи флору Японії, вперше описав її за екземплярами, що росли в садах Кіото. В Європу вона потрапила в 1779 році завдяки відомому англійському природознавцю Джозефу Бенксу, який брав участь у плаваннях капітана Кука. Європейський клімат цілком підійшов чужоземці. Згодом вона переступила садові межі і поширилася повсюдно.

У цієї шипшини порівняно з іншими найбільші плоди (до 21 г), тому японці і називають її морським помідором. До того ж вони - ціла комора вітамінів: С, В₂, К, Е, групи Р, каротин.

Квітка шипшини зморшкуватої проста, тобто має п'ять пелюсток. Але існує багато її махрових форм і сортів. Пелюстки містять значну кількість ефірної олії. З них готують варення, вино, ароматні бутерброди тощо. Тому, якщо є можливість, знайдіть місце для шипшини у своєму саду.

Троянди, завезені з Китаю, здійснили справжню революцію в селекції троянд, але вони були незимостійкі і цю свою якість якоюсь мірою передали новим сортам. Тому більшість сучасних сортів, цвітінням яких ми милуємося з початку літа до середини осені, на більшій частині України на зиму треба накривати. Проте є

деякі троянди, які можна вирощувати без зимового укриття.

Більшість шипшин та їх гібриди, так звані паркові троянди, починають квітнути дуже рано і після цвітіння продовжують вабити зір яскравими плодами і декоративним листям.

Тепер, коли ми ознайомилися з основними властивостями троянд, їхніми позитивними якостями, а також деякими недоліками, треба вирішити, чи варто саджати їх у себе на ділянці, а якщо так, то в якій кількості і де саме. Скільки їх буде? Кілька кущів чи маленький садок з троянд - міні-розарій? При цьому треба пам'ятати: вирощування троянд і догляд за ними потребують багато знань і зусиль, але якщо ви їх не пошкодуєте і будете уважними, вони віддячать вам незрівнянною красою і ароматом квітів.

Відділ «Насіння-поштою»
 при журналі «Квіти України» приймає замовлення на
саджанці троянд:
 витких, паркових, великоквіткових та поліантових.
 Орієнтовна ціна від 10 до 12 грн. післяплатою.
 Адреса для замовлення:
 252002, Київ-2, а/с 208, «Квіти України»
 Виконання замовлень - з вересня.

Троянди на присадибній ділянці

Вибір ділянки

Оскільки більшість троянд - рослини теплолюбні, треба дуже ретельно підбирати ділянку для їх вирощування.

Придатний для них будь-який схил, відкритий полуденному сонцю, тобто найтепліший, бо сонячні промені падають на нього під прямим кутом. Найкращі південно-західний або західний схили, можна й південно-східний, однак тут трояндам можуть загрожувати пізні весняні приморозки і холодні східні вітри. У південних районах нашої країни південні схили для троянд небажані, бо тут рослини будуть під сонцем цілий день. За спекотливої погоди та великої інтенсивності сонячної радіації троянди швидко відцвітають, забарвлення квітки вигоряє, а у сортів з темним забарвленням навіть обгоряють пелюстки, у полудень особливо потерпають густомахрові темно-червоні великоквіткові троянди.

Окрім схилів, придатні й Рівні або злегка горбкуваті ділянки, неглибокі зниження у вигляді блюдця будь-якої форми. Однак

не слід садити троянди в глибоких низинах і місцях, де немає циркуляції повітря. Тут рослини часто уражуються грибковими захворюваннями, а ґрунт під час заморозків більше промерзає. Нарешті, троянди можна вирощувати на ділянці, яка має вигляд амфітеатру південної орієнтації.

Поверхня ґрунту повинна добре освітлюватись. Рослини, які ростуть на сонці, дають більше квіток, вони скоріше формуються.

Не слід садити троянди з північного боку будинку, на північних схилах, особливо крутих. За значного затінення вони ростуть повільно, уражуються хворобами, шкідниками, погано квітуть.

Небажані для троянд і підвищені ділянки, бо сильні вітри можуть розхитувати кущі та штаби, посилювати випаровування вологи з ґрунту та листя. Шкідливі також протяги, які виникають біля рогу будинку або в проходах між спорудами.

Це загальні правила вибору місця для троянд. Тепер розглянемо, де краще їх посадити на території приватної садиби.

Щоб ці чарівні квіти виглядали найдекоративніше, місця для них краще передбачити ще до закладання саду і початку будівництва. Тому заздалегідь необхідно ретельно продумати план всієї садиби, а саме: де будуть плодовий сад, ягідник, город, господарське подвір'я з будівлями або без них, у тому числі компостні ями, теплиці тощо, гараж і, нарешті, квітники, зокрема, якщо є можливість, невеличкий сад троянд.

Найзручніше місце для нього - в середині ділянки, закрите від дороги. Так би мовити, внутрішня краса і цінність - не для огляду перехожих. Хоча можливий і такий варіант: будинок повернений своїм головним фасадом до вулиці, а перед ним як традиційний палісадник - міні-розарій. Однак, на наш погляд, кращий перший варіант: сад троянд - безпосередньо біля будинку в середині ділянки, але так, щоб його було видно з відкритої тераси, де збирається сім'я, гості. Можна вибрати для нього місце і в глибині саду біля окремої перголи або альтанки. Якщо садиба велика, розарій може бути у найрізноманітніших її частинах, це вже залежить від творчого задуму господаря.

Перголу або решітку можна використати не тільки для підтримки витких троянд, але й для розчленування садибного просто-

ру на окремі ділянки або для того, щоб візуально закрити, наприклад, господарське подвір'я від решти садиби чи її від сусідів, а також для створення більшого затишку і спокою. З цією метою влаштовують також огорожу з великих кущів троянд.

Необхідно врахувати, як поєднуються між собою різні будівлі. Садок може відображати стиль будинку або контрастувати з ним. Якщо будинок за своєю архітектурою непривабливий, його можна прикрити, висадивши виткі рослини, в тому числі троянди, або створити біля нього такий сад, який відволікав би увагу перехожих. Коли ж будинок вдалої архітектури, троянди повинні тільки доповнювати та прикрашати його. Не обов'язково робити симетричний сад, що відповідає будинку класичного стилю, "сільський" з виткими трояндами буде виглядати романтично. Іноді суворість класичної будівлі краще "пом'якшити" розмаїтою мальовничістю саду.

Якщо навколо садиби сільський ландшафт, можна зробити так, щоб міні-сад поступово зливався з ним: від сучасних троянд - до паркових, з жимолостю, наперстянкою тощо.

Площа міні-розарію може бути різною: зовсім невеличкою або досить просторою. Від цього залежать обсяг садильних робіт.

Важливо дотримувати правильного співвідношення між площею саду і розмірами троянд конкретних груп і сортів, які передбачається посадити. Іншими словами добитися гармонії між ними. Якщо площа невелика, великі паркові троянди будуть глушити ділянку, і навпаки - маленькі витончені рослини у великому просторі здаватимуться непоказними.

В усіх випадках пильнуйте, щоб місце під композицію з троянд не було затінене будівлями.

Планування майбутнього саду троянд

Починаючи планувати сад, треба насамперед визначити, де проходитимуть доріжки, що з'єднуюватимуть будинок з різними частинами садової ділянки. Якщо території вистачає, можна зробити прогулянкову доріжку до віддалених куточків саду. Доріжки можуть бути з твердим покриттям, дернові або просто ґрунтові. У великих садах, де по доріжках багато рухаються, необхідне тверде покриття. У зовсім невеличких садках дернові доріжки також малоприйнятні, бо частий рух по них може їх зіпсувати. Тому тут теж краще облаштувати бруковані доріжки. Можна вкрити їх гравієм - одним або у комбінації з каменем чи цеглою.

Брукування доріжок використовують для створення оптичної ілюзії. Поклавши плити діагонально або цеглу "ялинкою", можемо оптично подовжити доріжку. Якщо цеглу покласти перпендикулярно доріжці, вона здаватиметься коротшою і ширшою.

Мінімальна ширина доріжок повинна бути такою, щоб дві людини могли комфортно пліч-о-пліч гуляти - це приблизно 1,2-1,5 м, якщо доріжка відкрита з обох сторін, та 1-2 м, коли вона примикає до огорожі або стіни.

Композиція маленького розарію може бути найрізноманітнішою. Якщо площа ділянки зовсім невелика, можна обмежитись найпростішим варіантом. Йдеться про композицію з фасадом і тилом, яка розрахована на огляд тільки з одного боку. На задньому плані - група вічнозелених кущів або решітки з виткими трояндами. Потім паркові троянди. На їхньому фоні - троянди грандифлора, перед ними - чайно-гібридні і ближче до глядачів - флорибунда і мініатюрні. Це в тому випадку, якщо садівник хоче виростити і показати різні групи троянд. Перед такою композицією бажаний невеликий лужок з ґрунтопокривних рослин або газонних трав.

І, нарешті, щодо вибору самих троянд. Вони бувають практично всіх відтінків, за винятком

синього. Звичайно, хочеться всі ці кольори мати в саду, однак тоді їхні ніжні відтінки знебарвляться яскравішими сусідами. Бузкові, сіруваті та фіолетові тони можуть "загубитися" поруч з чисто червоними квітками. Тому між трояндами з несумісними кольорами треба садити білі або інші рослини. Наприклад, кущі троянд разом з однорічниками та багаторічниками на тлі витких троянд, які вкривають стіну будинку. Біля веранди краще висаджувати ароматні сорти: Дуфत्वольке, Майнцер фастанхт, Нью доун, Крімсон Глорі, Ройял дейн.

А ось приклад композиції, котру можна оглядати з усіх сторін. Ділянку поділяють на чотири однакових чотирикутники, в кожному з них висаджують по одному сорту низьких троянд. В центрі штамбава або витка троянда, яка нагадує фонтан або невеличке стрижене деревце з лавкою довкола нього. В іншому варіанті центр оформляють мініатюрним фонтанчиком. Такий садок можна обгородити шпалерами з виткими трояндами. Поверхня ділянки має бути рівною, ретельно спланованою, а сама композиція - акуратно виконаною. Чотирикутники з трояндами чітко відокремлюються від доріжок бордюром з природного або штучного каміння правильної форми чи з якісної цегли. Якщо доріжки гравійні або

з щебеню, їх треба добре утрамбувати, а бордюрне каміння міцно закріпити на цементі.

Кам'яний бордюр можна замінити зеленим - з самшиту або лаванди. Таким способом вдається виділити кожний сорт троянд або різні кольори. Бордюр з зелені ніби обмежує собою вплив кожного кольору. Ця композиція дещо нагадує старовинні садки.

Можна також зробити садок у східному стилі. У ньому має бути озерце, тихе водоймище з білим лататтям. Тут бажано висадити старовинні сорти. Атмосферу східної розкоші створюватимуть пурпурово-малинові оксамитові троянди. З-поміж витких бажано підбирати пурпурові, рожеві або білі.

Для східного саду зайвими будуть цегляні стіни і бруківка. Краще брати каміння сірого або жовтуватого кольору. Зелені газони тут малоприйнятні.

Якщо ж площа під розарій велика, можна спробувати розв'язати складніше завдання: сформувати трояндовий сад певного настрою, тобто запрограмувати майбутній емоційний вплив на глядача. Наприклад, створити радісну, святкову, тонізуючу композицію або навпаки - заспокійливу, меланхолічно-романтичну, ліричну.

Композиція заспокійливого саду троянд - вільна, мальовнича

без прямих ліній, асиметрична, з використанням природної пластики рельєфу. Такий садок має бути якомога далі від доріжок, де часто ходять. Це тихий куточок. І що дуже важливо - частково огорожений. Огорожу роблять з високого чагарнику або з інертних матеріалів. Вона створює атмосферу інтимності і відчуття відокремленості.

Кольорова гама такого саду повинна бути темно-зеленою, сіро-зеленою, тобто холодних відтінків, у поєднанні з іншими - білим, рожевим, фіолетовим тощо. В усьому - в трояндах, рослинах взагалі, доріжках, стінах, лавах - жодних яскравих барв.

Колір матеріалу бажано поєднувати з кольоровою гамою троянд. До рожевих квітів, наприклад, пасує блідо-блакитний, сірий кольори.

Романтичний сад повинен бути невеликим. В одному з куточків, звичайно, альтанка, затишна лавочка, яка схована від полуденного сонця, але відкрита вечірнім його променям. Самі троянди підбирають із старовинних груп, витончені, скромного приємного забарвлення: білі, блідо-рожеві, м'яких відтінків персикового, неяскравого червоного. Стіни можуть прикрашати виткі троянди кремово-рожеві, кремово-блідо-жовті або персикової

Тепер про тонізуючий, святковий сад. Він призначений піднімати настрої глядачів, блискотіти і вигравати навіть у похмурий день. Як формується такий сад? Перш за все за допомогою інтенсивного яскравого кольору великої кількості троянд гарячих, теплих відтінків, інших рослин, елементів та компонентів ландшафту також теплої кольорової гами. Зокрема, жовті, абрикосово-жовтогарячі троянди можуть бути висаджені поруч з теракотовою стіною. Якщо ви хочете посадити пурпурово-червоні троянди, гармонізуючий фон можна створити, закривши цегляну стіну виткими рослинами з пурпуровим листям. Троянди треба підбирати так, щоб вони були, як калейдоскоп барв: яскраво-чисто-червоні, пурпурові, жовтогарячі, яскраво-рожеві, густо-малинові, жовті, строкато-червонувато-жовті, смугасті, золотаві. Така гама в окремих випадках врівноважується деякою кількістю білої фарби. У цьому разі, щоб підкреслити яскравість кольорів квіток, фоном для них може бути зелений газон. Тут бажано застосовувати воду, яка рухається: каскади, фонтани, невеличкі водоспади, струмки. Іскристі краплі фонтану або дзюркотлива вода доповнять загальну святкову картину саду.

Якщо садиба межує з гарним ландшафтом, бажано від-

крити вид на нього з ділянки розарію. І не просто відкрити, а чергувати точки огляду близьких ракурсів з яскравим першим планом і далеким, багатомасштабним перспектив.

Характер такого саду бажано створити за допомогою сучасних троянд, насамперед флори-бунди, у вигляді масивів однакових за високою щільних насаджень. Це забезпечує багатий спектр кольорів.

Вибираючи рослинність, яку висаджуватимуть у саду троянд, перевагу треба віддавати деревам та кущам з незвичайним забарвленням листя.

Під тонізуючий, святковий сад найбільше підходить похила ділянка. Доречними тут будуть також тераси.

Звичайно, варіантів настрою безліч, і такі ж різноманітні можуть бути сади троянд. Кожен квітникар вибирає варіант, який диктується атмосферою, що вже існує в саду і будинку, сорти троянд, котрі він найбільше любить, і доповнити все це чимось своїм, власною фантазією та філософією.

Сильного враження можна досягти, якщо створюючи композицію саду, застосувати прийом одночасного квітвання. Для цього, крім троянд, ретельно підбирають інші рослини, які квітнуть одночасно з ними. За допомогою троянд різних груп і сортів, але

одного кольору, інших рослин такого ж забарвлення, а також усіх елементів, які беруть участь у композиції, бажано теж цього кольору, можна створити сад певного відтінку. Наприклад, рожевий, золотавий, білий тощо.

Садові групи і сорти

Після того, як місце для розарію вибрано, ділянка спланована, треба вирішити, які саме троянди будуть висаджувати.

Нині вибір сортів досить широкий. Сучасний сортимент налічує їх майже двадцять тисяч.

Щоб у цій величезній кількості сортів було легше розібратися, вони згруповані в садові групи. У різних країнах і різні автори виділяють від 15 до 30 груп. Розглянемо основні з них.

Чайно-гібридні. Це найпоширеніші і найпопулярніші троянди. Відзначаються багатством забарвлення, витонченою формою великих (10-14 см у діаметрі) квіток з дуже різноманітним ароматом, як правило, махрових, поодиноких або в невеликих суцвіттях. Листя велике, гарне, різних відтінків. Кущі середні, заввишки 60-100 см. Типовий представник цієї групи - відомий сорт Глорія Де!.

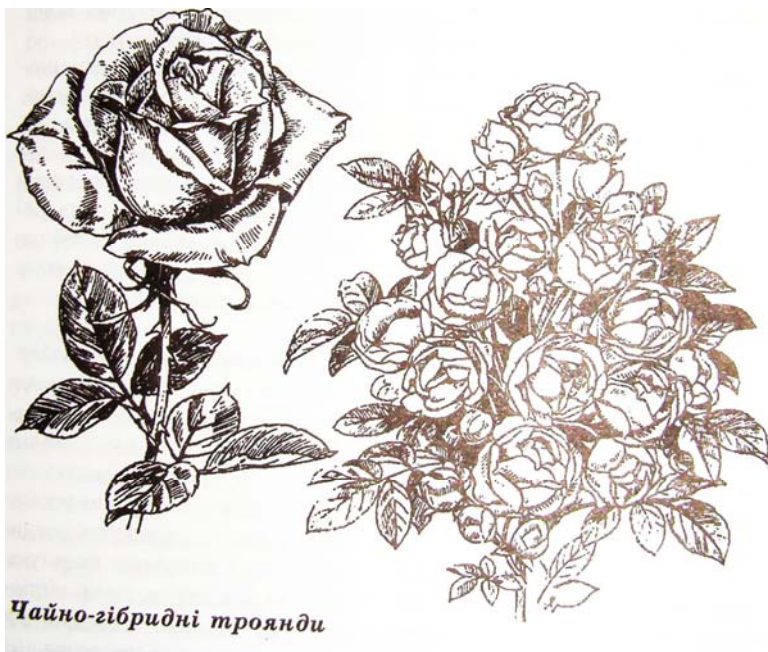
Поліантові. Квітки дрібні (3-4 см у діаметрі), здебільшого рожеві

або червоні, рідше білі, іноді ароматні, від немахрових до густомахрових, зібрані у великі суцвіття. Листя дрібне, кущі низькі (30-40 см), густі, дуже розгалужені, квітують рясно, безперервно, до осені. Легко розмножуються укоріненням зелених живців. Багато з них добре ростуть і квітують у відкритому ґрунті на власних коренях.

Флорибунда. За характером суцвітть ці троянди схожі з поліантовими, а за розмірами квіток - з чайно-гібридними. Відзначаються великим розмаїттям кольорів і за яскравістю інколи перевершують чайно-гібридні.

Квітки бувають дуже прості, напівмахрові, густомахрові, за

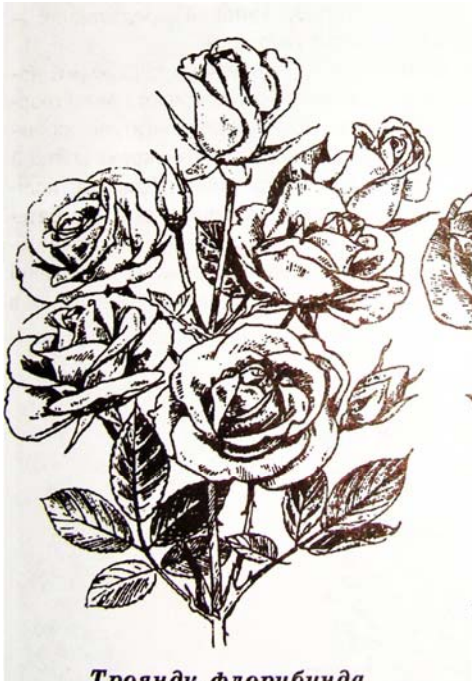
Чайно-гібридні троянди

Поліантові троянди

формою - від плескатих до келихоподібних, трохи менші, ніж у чайно-гібридних (4-8 см), і зібрані у суцвіття різної величини. Перші сорти цього типу запаху не мали, а нині більшість з них ароматні. Квітує флорибунда дуже рясно і довше, ніж чайно-гібридні троянди.

Грандифлора. Це порівняно нова група. До неї належать сорти, які рясно цвітуть, як флорибунда, мають квітки такого розміру і форми, як чайно-гібридні троянди, але перевершують їх за силою росту і зимостійкістю. Типовий представник цієї групи - сорт Куїн Елізабет.

Троянди флорибунда

Троянди грандифлора

Мініатюрні. Невеличкі кушки заввишки 15-20 см, з дрібним листям. Квітки діаметром 1,5-2 см, поодинокі або в суцвіттях, дуже різноманітні за забарвленням, інколи запавні, дуже гарної форми. Добре розмножуються живцюванням.

Виткі. Їх можна розділити на дві підгрупи: власне виткі троянди, або рамблери, і плетисті багатоквіткові.

Виткі троянди (рамблери). Мають довгі, гнучкі, сланкі або дугоподібні пагони, що піднімаються батогами. Потребують підтримки (опори). Квітки дрібні (2-4 см у діаметрі), махрові і напівмахрові, здебільшого рожеві, червоні, білі, з слабким запахом або зовсім без нього, зібрані у великі суцвіття. Квітують одноразово, протягом 30-35 днів, по всій

довжині пагонів, які перезимували. Окремі сорти можуть цвісти повторно. Листя звичайно дрібне, жорстке, як у поліантових троянд.

Плетисті багатоквіткові. Схожі на представників попередньої підгрупи, але пагони значно коротші, а квітки більші (понад 4 см у діаметрі) і зібрані в невеликі суцвіття. За формою квіток деякі сорти нагадують чайно-гібридні. Чимало квітують повторно. Типовий представник - сорт Нью доун.

У сучасному сортименті помітне місце займають виткі форми троянд (клаймінги), які виникли внаслідок брунькових мутацій (змін) від чайкотібридних, поліантових та інших груп. Від батьківських сортів вони відрізняються сильним ростом. В озелененні можуть бути використані тільки в південних районах.

Виткі троянди

Айсберг (флорибунда)

Парео

Паульсен Пинк (флорибунда)

Топ Секрет

Роз Гождар (чайно-гібридна)

Кроненбург

Польс Скарлет Клаймберг (виртка)

Нірвана-92

Фламментац

Лівія

Шипшина зморшкувата

Лідія

Ніна Вейбалл

Глорія Деї

Диртволькс (флорибунда)

Ройял Дейн

Паркові. Збірна група троянд, до якої належать, зокрема, гібриди шипшин, наприклад зморшкуватої, собачої, білої тощо. Це високі рослини (до 3 м) з дуже шипуватими пагонами, зимостійкі (їх не треба вкривати на зиму), стійкі до шкідників і хвороб. Квітки частіше плескаті, різного ступеня махровості, різноманітного забарвлення. Використовуються, як правило, на задньому плані, позаду троянд інших груп або у змішаних насадженнях на газоні.

До паркових належать також старовинні групи троянд: центифольні, дамаські, бурбонські, гальські, мохові тощо. Нині їх використовують дуже обмежено, хоч вони мають історичне значення і не позбавлені декоративності.

Підбір сортименту

Як уже зазначалося, у світі налічується близько 20000 сортів троянд. Значні колекції, які постійно поповнюються, зібрані в ботанічних садах, де за сортами ведуть ретельні спостереження, випробовують та оцінюють їх і виділяють із загальної маси найперспективніші за декоративними якостями (забарвлення, форма і розмір квітки, ряснота цвітіння тощо) і господарсько-цінними ознаками (стійкість до хвороб,

шкідників, зимостійкість, здатність до масового вегетативного розмноження).

У результаті багаторічних досліджень колекційних фондів для кожної зони рекомендуються сорти, які мають високі декоративні і господарські якості.

Для озеленення в зонах Полісся і Лісостепу України Центральний ботанічний сад ім. М.М.Гришка НАН України рекомендує такі сорти троянд (позначені зірочкою, за даними Нікітського ботанічного саду, підходять також для умов Криму).

Чайно-гібридні

Червоні: Дам де Кер*, Груссан Берлін, Леді Роуз, Алекс Ред, Казахстанська ювілейна, Крістіан Діор, Софі Лорен*, Дуф-твольке*, Анкл Уолтер.

Рожеві: Кліментина, Бель Анж, Тіфені, Крепдешин, Каріна, Марія Калас, Дольче Віта, Париж-2000.

Білі: Гранд Норд.

Жовті: Ландора, Глорія Деї.

Жовтогарячі: Фольклор, Роял Дейн.

Двокольорові: Роз Гожар*, Кроненбург, Пікаділлі.

Бузкові: Майнцер Фастнахт, Флорибунда

Червоні: Монтана*, Лава-глут*, Кордула*, Майя Маузер

Ніна Вейбалл*, Нордія, Лілі Мар-лен, Аллотрія, Еуропеана*.

Рожеві: Цикламен*, Сан-тенер де Люрд.

Жовті: Фрезія*, Полі-гольд*, Артур Белл.

Жовтогарячі: Промінент, Руж де Парі, Троймерай.

Білі: Айсберг*, Акіто*, Едельвейс.

Двокольорові: Маскарад*, Пікассо*, Румба*.

Грандифлора

Червоні: Самурай.

Рожеві: Куїн Елізабет*.

Білі: Маунт Шаста*.

Виткі великоквіткові

Червоні: Грусс ан Гейдельберг*, Фламментанц*.

Рожеві: Фейерверк, Нью Доун*,

Білі: Шванензеє.

Рамблери

Червоні: Ексцельза.

Рожеві: Дороті Паркінс.

Білі: Уайт Дороті.

Паркові

Червоні: Роз а Парфем де л'Аі, Ф.І.Гроотендорст.

Рожеві: Пінк Гроотен-дорст, Абельзєдс.

Білі: Рітаусма, Карл Ферстер.

Жовті: Фрюлінгсдуфт.

Мініатюрні

Білі: Піксі.

Двокольорні: Колібри*.

Для штамбів

Сорти, які рекомендується вирощувати в кущовій формі, не завжди підходять для штамбів, і навпаки. Так, троянди з розлогим типом куща часто непривабливі у кущовій формі, але відмінно вию глядають на штамбах (Утро Москви, Кордес Зондермельдунг).

Для штамбів рекомендуються:

Червоні: Казахстанська ювілейна, Кордес Зондермельдунг, Дуфтовольке, Дам де Кер, Гуцулочка.

Рожеві: Нью Доун, Куїн Елізабет, Кліментина, Привіт з Алма-Ати, Утро Москви, Сантенер де Люрд.

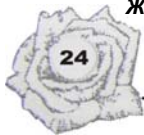
Білі: Айсберг.

Жовті: Глорія Деі, Пандора, Фрезія.

Дуже ефектні на високих штамбах виткі троянди, які утворюють так звані плакучі штамби. Для цього придатні сорти Нью Доун, Ексцельза, Дороті Паркінс.

Для зрізування у відкритому ґрунті

Для зрізування підходять сорти, які мають довгі пагони, вертикальні кущі, квітки видовженої форми, що розкриваються повільно. Це Софі Лорен, Ред Куїн,

Мадам Дельбар, Промінент, Куїн Елізабет, Бель Анж, Дольче Віта, Каріна, Казахстанська ювілейна, Крістіан Діор, Маунт Шаста.

Ароматні троянди

Дуфत्वольке, Ройял Дейн, Нью Доун, Майнцер Фастнахт, Крімсон Глорі.

Сортові троянди в саду добре доповнюються шипшинами, хоч квіти у них немахрові, невеликі, забарвлення менш яскраве, а цвітіння нетривале. І все ж це досить привабливі чагарники.

Листя таких шипшин, як *spinosissima*, *webbiana*, *multibracteata*, *moyesii*, *wilimotniana*, *omeiensis*, *davidii*, *macrophylla* і *hugonis*, яке складається з численних маленьких листочків (їх буває від 3 до 19), має вишуканий вигляд папороті. Разом з вигнутими арками гілок воно створює дуже гарний куц.

Чимало шипшин приваблюють незвичайним забарвленням листків. У *Fedtchenkoana*, *muri-elaе*, *brunonii* і *soulieana* вони сіро-зелені, у *R. rubrifolia* мають фіолетовий відтінок, у *R. bracteata* - темно-зелені, блискучі і міцні, схожі на листя самшиту. *R. multiflora watsoniana* схожа на вербу з вузьким, довгим та строкатим листям.

Деякі шипшини мають духмяне листя. Це *R. rubiginosa*, *R. setipoda*, *R. wintoniensis*. Стебла

R. setipoda пахнуть сосною. *R. primula* - за запах її називають ладаною шипшиною (*incense rose*).

Багато шипшин заслуговують на увагу завдяки декоративності плодів. На кущах *R. multiflora*, наприклад, пагони буквально вкриті мініатюрними червоними плодами. Плоди *R. rugosa*, схожі на маленькі червоні помідори, приємні на смак, тому з них виготовляють сиропи, желе, компоти. *R. Moyesii*, *hillieri*, *highdownensis*, *sweginzowii*, *macrophylla* і *setipoda* мають глечикоподібні плоди. Колючі плоди *R. goxburgii* принесли їй назву шипшини-каштана.

Коли плоди і листя опадають, колючки теж часто заслуговують на увагу. *R. omiensis pterocantha* вирощують тільки через її колючки. Вони можуть бути завбільшки до 1,5 см і в молодому віці мають червоне забарвлення.

Плоди *R. setipoda*

Підготовка ґрунту і садіння троянд

Після того, як ділянка спланована, сорти підбрано, можна переходити до підготовки ґрунту і садіння троянд.

Троянди - багаторічні рос-пини, їхнє коріння проникає глибоко в ґрунт, тому основний його збробіток треба виконати ретельно. Норми добрив краще визна-нити за резуль-татами аналізів "ґрунту, але орієнто-вно можна зносити перегною або торфокомпосту по 10-20 кг/м².

Садильні ями копають гли-биною 40-50 см, у кожна з них зно-сять 4-5 кг перегною або компосту, перемішуючи їх з ґрунтом.

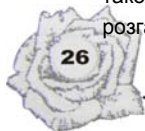
У районах центральної і пів-нічної України оптимальний час для садіння троянд - весна. У пів-ценних регіонах, де рослини взимку практи-чно не вимерзають, краще це зро-бити восени, оскільки в цей період більше вільного часу, а троянди, що перезимували, починають розвива-тися з ранньої весни. Проте штам-бові і кореневласні форми бажано садити весною.

Перед садінням саджанці обрі-зують. На кущах вибирають 3-4 си-льних пагони й укорочують їх при-близно на висоті 10-15 см, залишаю-чи по 2-4 бруньки. Корені також підрізують, зберігаючи дрібні розгалуження.

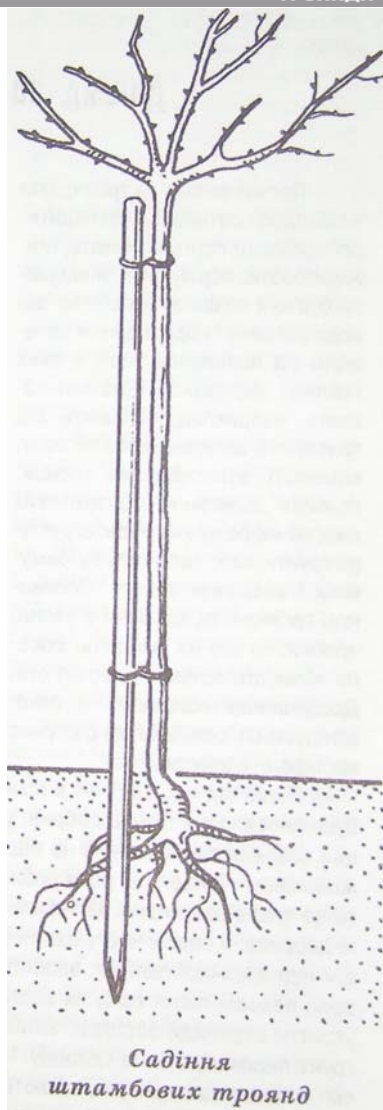
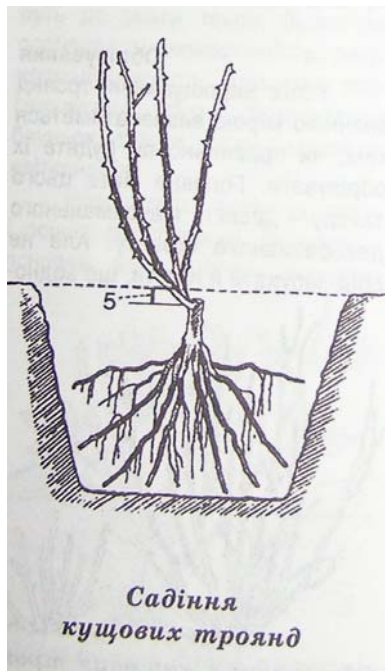
Троянди висаджують рядками. Це в майбутньому полегшить до-гляд за ними і укриття насаджень на зиму. Відстань між рослинами залежить головним чином від їхньої висоти і габітусу, а також призначення. Чайно-гі'б-ридні троянди висаджують у рядку на відстані 40-50 см одна від одної, між рядами залишають 60-70 см, флорибунда і поліанто-ві - відповідно 20-30 і 50-60 см, паркові і виткі - 50-100 і 150-200 см, штамбові - 150-200 см.

Під час садіння корені сад-жанців рівномірно розміщують у ямі. Щеплені троянди садять на таку глибину, щоб після поливання і осідання ґрунту місце щеплення було на 3 см нижче поверхні землі. Після поливання посаджені росли-ни підгортають пухким ґрунтом, аби запобігти швидкому випаровуванню вологи. Землю, якою підгорнуто кущі, поступово розгортають, коли почнуть рости бруньки.

Штамбові троянди, на відміну від кущових, висаджують на таку ж глибину, на якій вони росли в роз-саднику, тобто без заглиблення. В яму задалегідь забивають кілок не менший висоти штамба. Крону обрізують і захищають від висихан-ня обкладаючи вологим мохом або обгортаючи пергаментним папе-ром.Троянди, які були у горщи-ках, тобто з оранжереї або кімна-

ти, висаджують, коли минає небезпека весняних приморозків. Перед цим рослини у контейнерах на кілька днів виставляють надвір, у сонячну погоду притінують. Перед садінням троянди обрізують. Висаджують їх, не порушуючи грудки ґрунту, на 2-4 см глибше, ніж вони росли в горщиках.

Догляд за трояндами

Протягом літа за трояндами необхідно ретельно доглядати: розпушувати ґрунт, поливати, підживлювати, обрізувати, знищувати бур'яни тощо. Агротехнічні заходи і строки їх проведення залежать від природних умов, у яких троянди вирощують. Частота поливів, наприклад, залежить від тривалості вегетаційного періоду, кількості атмосферних опадів, глибини залягання підґрунтових вод, температурних умов, структури ґрунту, його здатності затримувати і зберігати вологу. Поливають троянди, починаючи з весни, приблизно раз на тиждень. Восени кількість поливів скорочують. Дощуванням поливати не рекомендується, оскільки воно сприяє поширенню хвороб.

Якщо під час садіння в ями було внесено достатньо добрив, у цей сезон рослини можна не підживлювати. У наступні роки робити це треба регулярно. Мінеральні добрива, в першу чергу азотні у вигляді аміачної селітри, вносять рано навесні після того, як знято Укриття і троянди обрізані, затим ґрунт перекопують на глибину 10 см. У подальшому підживлюють, урахувуючи фази росту і розвитку

рослин - початок цвітіння, новий ріст пагонів тощо. Приблизна норма добрив на 1 м²: аміачної селітри - 20 г, суперфосфату -30, калійної солі - 10 г. Влітку ефективніші підживлення розчином коров'яку. Застосування азотних добрив припиняють наприкінці липня. У серпні, щоб краще визрівали пагони, вносять калій та фосфор. З цієї ж метою обмежують поливання.

Обрізування

Успіх вирощування троянд значною мірою визначатиметься тим, чи правильно ви будете їх обрізувати. Головна мета цього заходу - досягти максимального декоративного ефекту. Але не слід забувати й про те, що водно-

час треба забезпечити збалансований ріст і квітвання рослини, тобто щоб вона залишалася життєздатною і здоровою.

Найбільш уразливі для шкідників і збудників хвороб кволі, пригнічені рослини. Щоб регулярно давати здоровий і міцний приріст, вони повинні мати достатню кількість поживних речовин і вологи, особливо це стосується троянд, які щорічно дуже сильно обрізують.

Садові троянди обрізують щороку, враховуючи інтенсивність росту і розвитку рослин даної групи, іноді навіть окремих сортів, та їхнє призначення. Беруть до уваги також біологічні особливості: зимостійкість, пагонопродуктивність, характер розгалуження, фази формування бруньок, темпи росту і розвитку квітконосів.

Розрізняють весняне, літнє і осіннє обрізування. Весняне - основне, його роблять з метою

формування куща, забезпечення ярного квітання, збільшення розміру квіток, доброго розвитку пагонів заміщення. Літнім обрізуванням регулюють цвітіння: зрізують усі квітки, що відцвіли і плоди, які зав'язалися, бо на їх утворення і досягання витрачається багато поживних речовин через що послаблюється ріст та повторне квітання рослини. Винятком є троянди, плоди яких восени надають кущу декоративності. Восени обрізують троянди перед укриттям.

Весною, після попереднього видалення усіх відмерлих частин до першої живої бруньки, розпочинають основне обрізування. На кущах вибирають 3-5 найсильніших молодих, рівномірно розташованих пагонів, а решту - слабкі, старі, ті, що ростуть всередину куща, - вирізують. Залишені пагони вкорочують. Якщо квітконосні пагони формуються тільки з бруньок у верхній частині гілки, рослини обрізують слабо (так зване довге обрізування). Так, у паркових троянд видаляють слабкі, пошкоджені і сухі гілки, а пагони, що залишилися, трохи вкорочують. У витких залишають 5-6 сильних однорічних пагонів, решту вирізують повністю. Якщо їх мало, зберігають і частину дворічних пагонів, вкорочуючи бічний приріст. Для зручності укриття на зиму виткі троянди

обрізають восени. Квітконосні пагони чайно-гібридних, флорибунда і поліантових троянд розвиваються з будь-якої бруньки, тому їх обрізають сильно, залишаючи 3-4 нижні добре розвинені бруньки (коротке обрізування). Сильнорослі сорти обрізають менше, слабкі рослини, що погано перезимували, - більше.

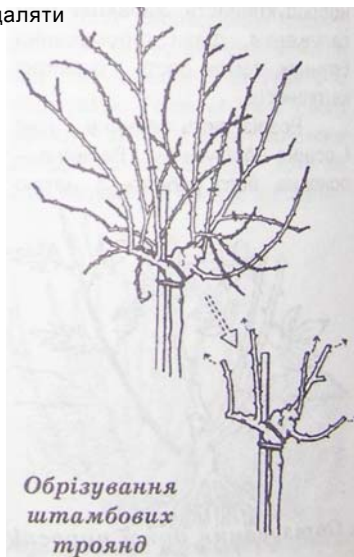
У мініатюрних троянд для утворення маси дрібних квітконосних пагонів видаляють тільки відмерлі пошкоджені частини і суцвіття, які відквітували, з одним-двома листками. Штамбові троянди обрізають, як і відповідні сорти кущових. Для обрізування користуються гострими і добре підігнаними садовими ножицями, зріз роблять над розвинутою брунькою (не ближче 0,5 см від неї, щоб не пошкодити). Товсті сучки випилюють пилюкою.

Літнє обрізування проводять після першого квітання. На частині пагона, що залишається, повинно бути не менше двох і не більше п'яти життєздатних бруньок. Якщо троянди вирощують на зріз, квітки зрізують, залишаючи на пагоні дві-три розвинені бруньки. Квітки, що відцвіли, видаляють з двома верхніми розвиненими бруньками. Тим самим стимулюють розвиток пагонів із залишених бруньок і подальше квітання. Якщо квітки, що відцвіли, не видалити, розви-

ток пазушних пагонів затримується на два-три тижні. Такі квітки, однак, не слід видаляти восени щоб не спричинити ріст бруньок у верхній частині пагона.

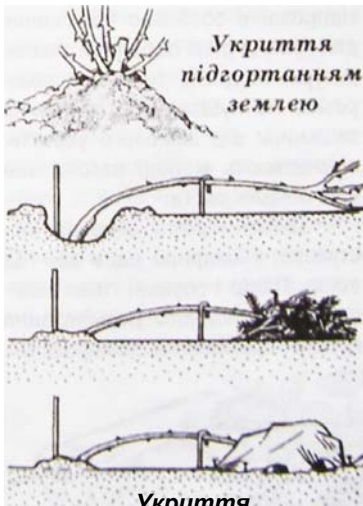
У молодих рослин нижче від місця щеплення часто починає рости дика поросль, яка швидко розвивається, ослаблює прищепу і може призвести до її загибелі. Тому, як тільки вона з'явиться, її треба вирізувати, відгорнувши землю навколо кореневої шийки куща. Потім кореневу шийку знову загортають ґрунтом.

У штамбових троянд внаслідок розвитку сплячих бруньок дикі пагони можуть з'являтися і на стовбурах. Їх також треба видаляти

Укриття троянд на зиму

Створюючи нові сорти троянд, селекціонери використовували рослини різного походження, у тому числі багато теплолюбних. Тому в Україні більшість садових троянд може зимувати без укриття тільки на Південному березі Криму. На решті території нашої країни майже всі групи троянд (за винятком більшості паркових) потребують укриття на зиму, що є досить трудомісткою роботою. Найскладніше накривати штамбові троянди, у яких треба зберегти крону, а також виткі, бо квітки у них з'являються на пагонах попереднього року, котрі також необхідно повністю закрити, знявши з опор.

Укриття штамбових троянд

Здорові, добре розвинені, з визрілими пагонами рослини перезимовують успішно. Слаборозвинені, виснажені різними захворюваннями, нестачею живлення або значним зрізуванням квіток на букети, зимують значно гірше. Зимостійкість можна підвищити, якщо у другій половині літа припинити азотні підживлення.

Для загартування рослин велике значення має вологість ґрунту. Зайва волога затримує визрівання деревини. Тому зменшення поливів у другій половині літа, а також підживлення фосфорними та калійними добривами підвищують зимостійкість троянд.

До укриття троянд приступають, коли встановиться температура від 0 до -3°C . Роблять це різними засобами. Найпростіший - обгортання ґрунтом, торфом, тирсою. Ґрунт для цього беруть з ділянки, де висаджені троянди, але не надто близько від кущів, щоб не оголювати коренів.

Останнім часом почали застосовувати повітряно-сухий спосіб укриття троянд. Особливість його полягає в тому, що матеріал для утеплення підтримується невисоким металевим або дерев'яним каркасом висотою 50-60 см., з вічками до 40 см. Як утеплювальний матеріал використовують очеретяні мати, поролон, пінопласт, гідротеплоізоляційний папір, пергамін, руберойд, поліети-

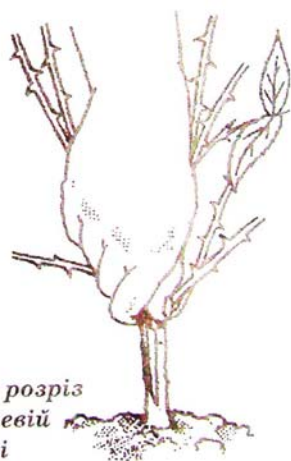
Заготівля живців

Зрізування вічка

Готове вічко

T-подібний розріз на кореневій шийці

Розмноження шипшин ускладнюється тим, що насіння багатьох з них має тривалий період спокою. Дуже часто посіяне восени в рік його збирання воно проростає тільки через півтора року. Весь цей час за ділянкою, де посіяли шипшину, доводиться ретельно доглядати: прополювати, поливати, розпушувати ґрунт, у зв'язку з цим розроблено кілька способів прискореного пророщування насіння. Плоди шипшини треба збирати, коли їхня оболонка тільки починає буріти. У цей час насіння вже достигло, а його оболонка ще не встигла затвердіти. Насіння добувають з плодів і промивають у воді (це сприяє підвищенню його схожості). Після цього насіння змішують з вологим піском у співвідношенні 1:3 і стратифікують у контейнерах у підвалі або іншому прохолодному місці за температури 3-5°. Періодично його перемішують і в разі потреби зволожують. Для захисту від гризунів контейнери накривають склом. Якщо насіння багато, його стратифікують у траншеях.

Стратифікація може тривати 1,5-2 місяці, тобто, якщо насіння зібрати у вересні, то на початку листопада воно вже придатне для висіву. Можна стратифікувати його і протягом всієї зими, а висіяти весною. Деякі господарства поділяють насіння на

три частини і сіють у три строки одразу після збирання (тоді ґрунт треба періодично зволожувати) пізно восени та весною. Зберігати його можна також сухим у прохолодному місці протягом року і сіяти восени. Звичайно схожість насіння шипшин досить низька -5-10%, іноді до 20%. Висівають його на глибину 2-4 см, по 4-5 г на погонний метр.

Доглядаючи за сходками, слід розпушувати ґрунт, виполювати бур'яни, поливати, підживлювати рослини, боротися з хворобами та шкідниками.

Однорічні сіянці викопують восени і сортують за товщиною кореневої шийки. Якщо вона 8-10 мм, сіянці придатні для зимового щеплення. Тонші рослини висаджують на дорощування на відстані 10-15 см в ряду і з міжряддями 0,7-1 м. Глибина садіння повинна бути такою, щоб коренева шийка знаходилася біля поверхні ґрунту. Висаджені підщепи поливають, протягом літа за ними ретельно доглядають.

Щеплення починають у другій половині липня, а закінчують на початку вересня. Перед щепленням шипшину підрізують, залишаючи один-два вкорочених пагони, а решту видаляють. Бажано її полити.

На живці використовують пагони сортових троянд, які вже відцвіли. Їх краще заготовляти

безпосередньо перед щепленням, однак можна зберігати протягом місяця у підвалі або холодильнику, загорнувши в злегка зволожену тканину і поліетиленовий мішечок.

Вічко зрізують з невеликою частиною деревини або без неї. Щеплять у Т-подібний розріз у кореневій шийці. Через три-чотири тижні вживлене вічко перевіряють і знімають обв'язку. Ознака зростання - збільшення бруньки і легке відпадання черешка. На зиму щеплену шипшину підгортають на висоту 20-25 см. Весною її зрізують на 1,5-2 см вище прищепленої бруньки і висаджують на дорошчування. У пагона, який розвився з прищепленої бруньки, зривають перші пуп'янки, поки не сформується розгалужений кущ з кількох пагонів. Протягом літа ретельно розпушують ґрунт, викопують бур'яни, вирізують дику поросль. Восени однорічні щеплені троянди викопують, обрізують і після сортування прикопують для подальшої реалізації або висаджування на постійне місце.

Щоб швидше одержати саджанці троянд, у квітні-травні щеплять вічком, яке проростає. За період вегетації воно утворює пагін, який часто квітує того ж року. Перші пуп'янки зрізують, що дає можливість правильно сформувати кущ.

Розмноження штамбових троянд

Щоб виростити штамбову троянду, потрібно вдвічі більше часу, ніж на кущову. Майже 3-4 роки йде тільки на вирощування штамбової підщепи висотою 1,5-2 м. Вихід штамбів із звичайної несортової шипшини не перевищує 40%. Тому необхідно ретельно відбирати спеціальні сильнорослі форми шипшини і забезпечувати високу агротехніку вирощування сіянців. З них відбирають найсильніші однорічні рослини з діаметром кореневих шийок понад 8 мм і на старанно підготовленій ділянці висаджують з міжряддями 1 м і відстанню між рослинами в рядах 0,3 м. Для формування штамба беруть однорічний пагін, який виріс із сплячої бруньки в основі куща на другий-третій рік вегетації. Щоб такі пагони інтенсивно росли, треба весною вирізувати усі торішні пагони відновлення. Тоді до осені третього року на більшості рослин виростуть пагони завдовжки до 1,5-2 м, придатні для штамбової підщепи. На кожному кущі вибирають один або два високих і прямих пагони, а решту вирізують біля кореневої шийки.

Щеплять у такі ж строки, як і кущові троянди. На штамбі, відступивши від верхівки на 40-50 см, з різних його сторін прищеплюють два вічка на відстані 3-4 см одне від одного. На зиму щеплені

штамби пригинають до землі і загортають ґрунтом. Весною їх піднімають і, як тільки бруньки набубнявіють, обрізують над щепленим вічком. Протягом весни і літа прищипують пагони і видаляють дику поросль. Для підтримки штабів у вертикальному положенні використовують кілки або дворядну шпалеру з дроту.

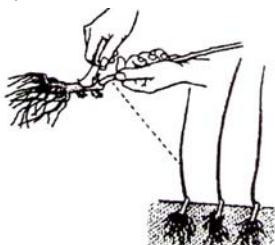
Штамби можна вирощувати й іншим способом. У кореневу шийку кущової підщепи прищеплюють бруньку шипшини, яку взяли з центральної частини пагона. З цієї бруньки виростає один сильний пагін. Інші пагони, що відростають, вирізують. Одержаний таким способом штаб щеплять уже сортовими трояндами. Підщепу для проміжного щеплення треба підбирати із сильнорослих шипшин.

Зимове щеплення

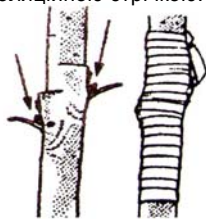
В останні роки широко використовують зимове щеплення троянд. Для цього відбирають великі сіянці з кореневою шийкою ді-

метром 1-1,5 см. Надземну частину вкорочують, залишаючи 15-20 см і прикопують у сховищі, де підтримують температуру 0-3°C. Живці для щеплення беруть в оранжереї або нарізують пізно восени з троянд відкритого ґрунту і зберігають в поліетиленовій плівці у тому ж приміщенні, де й прикопані сіянці.

У грудні підщепи зі сховища вносять у тепле приміщення (18-20°C) і тримають у приколі доти, поки бруньки почнуть розвиватися. Через 5-10 днів розпочинають щеплення. Живці зі сховища заносять у приміщення на 10-14 годин. Підщепи вибирають з прикопу, промивають водою. На кореневій шийці підщепи роблять поздовжній розріз кори і злегка розсувають його краї. На живці з одною або двома бруньками роблять косий зріз довжиною 2-3 см і вставляють його під кору в розріз так, щоб брунька була на 1 см вище верхнього краю зрізу кореневої шийки. Живець прив'язують поліетиленовою або вузькою ізоляційною стрічкою. Відкриті

Обрізування перед садінням та садіння штабової підщепи

Щеплення штабових троянд

зрізи на підщепі і прищепі замащують садовим варом.

Після щеплення рослинам створюють оптимальні умови для зрощування: температура має бути 18-22°, вологість повітря - висока. Якщо немає оранжереї, після зрощування (через 15-20 днів) щепи в ящиках з вологою тирсою ставлять у сховище. Рано навесні їх висаджують у відкритий ґрунт так, щоб місце щеплення було нижче поверхні землі.

Якщо є оранжерея, щепи підрощують, щоб розвився пагін довжиною 7-10 см, а потім висаджують у поліетиленові мішечки розміром 20 x 8 см. У перші дні пагони притінують, а потім, коли вони сягають 10-15 см, прищипують і видаляють поросль. Весною, перед садінням, рослини виносять просто неба на 1-1,5 тижні. Потім висаджують разом з грудкою землі. До осені вони набирають розмірів стандартного садивного матеріалу. Якщо в березні щеплені троянди пересадити з мішечків в 0,5-1-літрові контейнери, то до травня матимете квітучі рослини, які можна висаджувати у відкритий ґрунт.

Зимове щеплення можна робити трохи іншим способом: у грудні шипшину висадити в контейнери, поставити в прохолодне місце (5-7°C), щоб рослини прижилися, а в січні-лютому прищепити.

Зелене живцювання (розмноження троянд живцями з листками)

Найпростіший спосіб вегетативного розмноження троянд - живцювання, внаслідок якого * одержують кореневласні рослини. Відпадає потреба вирощувати шипшину, не з'являється дика поросль.

Але не всі троянди добре розмножуються живцями і нормально ростуть на власній кореневій системі. Виткі, мініатюрні і чимало сортів поліантових та флорибунди укорінюються майже на 100%, чайно-гібридні - значно менше і розвиваються гірше, ніж щеплені, у паркових живці укорінюються на 30-40%, а деякі з них взагалі не приживаються.

У перші роки коренева система кореневласних троянд розвинена ще слабко, тому рослини поступаються щепленим у рості, квітуванні і зимостійкості. Для них необхідні пухкі, водопроникні, багаті на гумус ґрунти.

Живці заготовляють з напівдерев'янистих пагонів з пуп'янок. Менш придатні повністю визрілі, квітконосні пагони, які вже відцвіли. Зовсім не підходять "жирові" і занадто молоді трав'янисті пагони.

Укорінюють живці в ящиках, на стелажах або в парниках. Як субстрат використовують пі-

сок, суміш піску з торфом (1:1), перліт тощо. Його насаплюють шаром завтовшки 4-5 см поверх дерново-листяного ґрунту.

На живці ріжуть центральну напівдерев'янілу частину пагона. Добре укорінюються короткі бічні пагони, вирізані з "п'яткою", а також "сліпі". Заготовлені пагони розрізують на живці довжиною 5-8 см з двома-трьома листками. Нижній зріз роблять під самою брунькою похило, а верхній - на 1 см вище бруньки. Щоб зменшити випаровування, видаляють нижній листок і частину верхнього. До висаджування живці зберігають у воді. Застосування ростових речовин стимулює укорінення і прискорює утворення коренів.

Перед садінням субстрат зволюють і поливають розчином марганцевокислого калію. Живці садять з площею живлення 4 x 6 см на глибину 3-4 см, після чого їх поливають і притінують від прямих сонячних променів.

Оптимальні умови для укорінення - температура повітря 22-25°C (ґрунту - на кілька градусів вища), вологість повітря 80-90% і розсіяне сонячне світло. Такий режим треба підтримувати протягом місяця доти, поки живці добре укоріняться. Не можна допускати різких коливань температури.

Листки живців мають бути завжди вологими. Для цього за спекотливої погоди їх обприскують кілька разів на день. Через

Зелене живцювання

11-20 днів на нижніх кінцях живців утворюється калюс, а через 35-40 днів - корені. Після цього скорочують обприскування і більше провітрюють рослини. Під час зеленого живцювання можна застосовувати герметичне укриття рослин поліетиленовою плівкою. Посадивши живці, субстрат поливають, на каркаси укладають марлю, а зверху плівку, притискуючи краї.

Троянди, укорінені в оранжереї у березні-квітні, в травні-липні переносять у відкритий ґрунт на дорощування, а ті, що укорінені влітку, залишають на зиму в оранжереї за температури 3-5°C. Це дає змогу одержати до весни добре розвинені квітучі рослини.

Сховище з температурою від 0 до +4°C, яке добре вентилюється, також може бути використане для зберігання укоріненних живців. Весною рослини, які збереглися, висаджують на підготовлену ділянку для дорощування.

Якщо садивного матеріалу бракує або він досить дорогий, можна використовувати живці з однією брунькою і листком. Проте рослини, вирощені таким способом, спочатку бувають слабшими, ніж ті, які розвивалися з нормальних живців. Однак, якщо своєчасно висадити їх у горщики, то після перезимівлі в оранжереї вони наступного року формують повноцінні кустики.

Розмноження здерев'янілими живцями

Значну кількість матеріалу, придатного для живцювання, можна відібрати під час осіннього обрізування троянд перед укриттям їх на зиму. З відрізаних пагонів видаляють листя і зберігають до весни у моху, торфі, піску або поліетиленовій плівці за температури близько 0°.

Весною із заготовлених пагонів нарізують живці довжиною 10-20 см. Нижній косий зріз роблять навпроти бруньки, верхній прямий - на 3-4 мм вище бруньки. Садять живці у квітні-травні так, щоб над поверхнею ґрунту були тільки їхні кінчики з верхньою брунькою. Для кращого укорінення над грядками роблять накриття з плівки. В міру підсихання верхнього шару ґрунту, поливають. До початку літа частина живців укорінюється. В серпні молоді троянди починають квітнути.

Розмноження
здерев'янілими
живцями

**Розмноження
троянд поділом кущів,
паростками і відсадками**

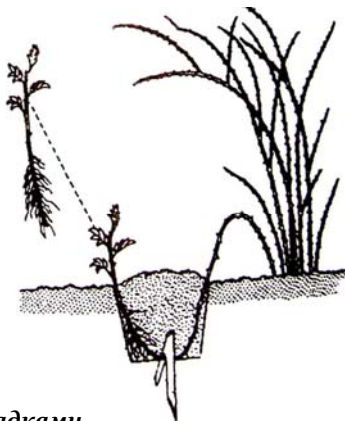
Такі способи розмноження застосовуються нечасто, оскільки вихід садового матеріалу у цих випадках невеликий.

Поділом куща розмножують кореневпасні рослини, в основному паркові троянди. Восени або рано навесні кущі викопують і розрубують на частини так, щоб у кожній збереглася коренева система. Такі кущі паркових троянд квітнуть на другий-третій рік після висаджування.

Кореневими паростками розмножують троянди, в яких легко розвиваються такі паростки. Чимало кореневласних сортів паркових троянд утворюють підземні пагони, що закінчуються надземними стеблами. Через рік вони розвивають власну кореневу сис-

тему і, якщо їх відокремити від материнської рослини, то вони можуть бути використані як садовий матеріал.

Відсадками розмножують троянди, у яких живці зовсім не укорінюються або укорінюються дуже погано. Недоліком цього способу є також незначний вихід садового матеріалу. Його можна використовувати для різних груп троянд, але він особливо зручний для витких. Однорічні пагони розкладають у підготовлені рівчачки і засипають ґрунтом. Заздалегідь у кількох місцях уздовж пагонів можна зробити перетяжки дротом або надрізати кору, щоб краще утворювалися корені. Восени або весною наступного року відсадки викопують, ділять на частини з коренями і висаджують на дорощування.

Розмноження паростками і відсадками

